

הכנסת
מרכז מחקר ומידע

מסמך רקע לדיון בנושא :

"המודל הבריטי" להתמודדות עם האלימות בספורט

מוגש לחה"כ אבשלום וילן

יו"ר ועדת החקירה הפרלמנטרית לנושא
האלימות בספורט

הוכן ע"י: יוסי זולפן, עוזר מחקר ומידע

אישור בממ"מ: גיא בר-נס

ט"ו אייר, תשס"א

8 מאי, 2001

תמצית -

הספורט הוא אחד מפעילויות הפנאי הפופולריות ביותר במרבית מדינות העולם, במסגרתו נחשב משחק הכדורגל כנפוץ ביותר. כענף ספורט תחרותי המשלב בתוכו מתח ויוקרה, עם אפשרויות מגוונות להתפתחויות מפתיעות ובלתי צפויות, מלווה לעיתים משחק הכדורגל בלא מעט גילויי אלימות. מסמך זה יציג קווים לאפיון תופעת האלימות בספורט, אגב התבוננות על המתרחש בענף הכדורגל. במסמך יוצג "המודל הבריטי", מעין מסגרת הכוללת שיטות וצעדים, אופרטיביים וחקיקתיים, לאופן התמודדותה של בריטניה עם בעיות חמורות ומורכבות של חוליגניזם ואלימות בתחום ספורט זה. תשומת לב מיוחדת תינתן לתפקיד התקשורת ולהשפעת האלכוהול על עוצמת התופעה הנחקרת, כמו גם לעליה הגוברת בשימוש בביטויים גזעניים, לפני, במהלך ואחרי אירועי ספורט.

1. מבוא

אלימות, כמושג המתייחס לתחום רחב של פעולות מזיקות, הנעשות בידי אדם או יותר ופוגעות בפרט או בחברה, הינה תופעה שכיחה בעולם הספורט בכלל ובכדורגל בפרט והנושא זוכה לתשומת לב רבה מצד אמצעי התקשורת. לאלימות בספורט בכלל ובכדורגל בפרט, יש תוצאות והשלכות שונות, וביניהן פגיעה גופנית, הרס רכוש ונזק שנגרם לשמו הטוב של ענפי הספורט בקרב שכבות מסוימות בחברה, המתייחסות בבוז למשתתפים בו. תוצאות והשלכות אלו, מחייבות תהליך של לימוד הבעיה ובחינת מאפייניה, כשלב מרכזי בדרך למציאת דרכים למיזעורה.

2. רקע היסטורי

בין משחק הכדורגל לבין מעשי אלימות מסוגים שונים, מתקיימת זיקה למין תחילת המאה ה-13. למעשה, ניתן לומר כי צורות שונות של אלימות במסגרות שונות של "כדורגל עממי", התקיימו במספר מדינות אירופה, אולם שורשיה של תופעת החוליגניזם בעידן המודרני, נעוצים בכדורגל הבריטי, עוד משנות הששים המוקדמות של המאה הקודמת. במדינות אירופה האחרות, החלו להופיע דפוסי התנהגות דומים כ-10 שנים מאוחר יותר.

3. סקירת אירועי אלימות בכדורגל האנגלי

בין שנות השבעים לשנות השמונים של המאה ה-20, ידעו הכדורגל האנגלי והאירופי תופעות רבות של חוליגניות מצד אוהדים אנגלים. להלן רשימת אירועים בולטים של התפרעויות אוהדים אנגלים בעשורים אלו:

- 1974 – אוהדי קבוצת טוטנהאם מתפרעים באיצטדיון ווייט הארט ליין במהלך משחק נגד קבוצת פיינורד רוטרדם.
- 1975 – אוהדי קבוצת לידס מתפרעים בצורה חמורה בפארק דה פרינס בפאריס, לאחר הפסד 2-0 לקבוצת באיירן מינכן.

- 1977 – אוהדי קבוצת מנציסטר יונייטד מתפרעים במהלך משחק גביע המחזיקות נגד קבוצת סט. אטיין.
- 1980 – אוהדי קבוצת ווסטהאם מתפרעים בספרד במשחק גביע אופ"א נגד קבוצת קסטיליה.
- 1983 – אוהדי קבוצת טוטנהאם מתפרעים ברוטרדם אחרי משחק גביע המחזיקות ומתעמתים עם המשטרה.
- 1984 – אוהד קבוצת טוטנהאם נורה למוות בידי משטרת בריסל.
- 1985 – 39 אוהדים, רובם ככולם אוהדי קבוצת יובנטוס, נהרגים באחת מההתפרעויות החמורות ביותר בכדורגל האירופי, במהלך מאבק אלים שקדם למשחק גמר הגביע האירופי, בין הקבוצות יובנטוס וליברפול.
- 1989 – 95 מאוהדי קבוצת ליברפול נהרגו ולפחות 200 אחרים נפצעו באסון הכדורגל הגדול ביותר באיציטדיון הילסבורו בשפילד, במשחק חצי גמר הגביע האנגלי בין קבוצת ליברפול לקבוצת נוטינגהאם פורסט.

4. אסונות מרכזיים בכדורגל האנגלי

א. פרשת הייזל (1985) -

אירועי אביב שנת 1985, התבררו כקו פרשת המים, הן לגבי תדמית הכדורגל האנגלי והן לגבי התגובות, המשטרתית והממשלתית לתופעת האלימות בכדורגל. באירוע עצמו היו אוהדי קבוצת הכדורגל של ליברפול מעורבים במותם של 39 מאוהדי הקבוצה היריבה, יובנטוס, במהלך מאבק אלים שקדם למשחק גמר הגביע האירופי בין הקבוצות המוזכרות לעיל, שאירע באיציטדיון "הייזל" שבבריסל. האסון הנורא קיבל ממדים מחרידים, דווקא מכיוון שהתרחש באירוע השיא של ענף הכדורגל באירופה: גמר גביע אירופה לאלופות. בעקבות האירוע הטראגי, הופעל נגד בריטניה אמצעי ענישה מקיף וגורף שעיקרו הרחקה מכל תחרויות הכדורגל במפעלים האירופאים. יתרה מכך, האסון, שהועבר בשידור ישיר למיליוני צופים, חייב את בריטניה ל"חשבון נפש", במסגרתו התקבלו ההחלטות הבאות:

- נקיטת סנקציות קשות כנגד קבוצות שאוהדיהן ינהגו באלימות.
- קביעת תקופות מעצר ממושכות לאוהדים אלימים, כמו גם הטלת איסור גורף על הגעתם למשחקי כדורגל.
- החלת כללים בנוגע למכירת אלכוהול באיזור המשחק.

ב. פרשת הילסבורו (1989) -

אחד האסונות הקשים והחמורים ביותר בעולם הכדורגל, בו נהרגו 95 אוהדים. בעקבות הטרגדיה, הורתה הממשלה לקבוצות לבצע, בין היתר, שני דברים מרכזיים:

- לשפץ את מגרשיהן, על מנת שיעמדו בדרישות אירוח משחקים.
- לבטל את מקומות העמידה ולקיים יציעי "שיבה בלבד".

5. משתנים המשפיעים על רמת האלימות בכדורגל

א. התקשורת -

אופן טיפולה של התקשורת בתופעת החוליגניות בענף הכדורגל, הפך לנושא מחקר באמצע שנות השבעים של המאה ה-20, עם התגבשותן של שתי גישות מרכזיות:

1. גישה הרואה בערוצי התקשורת המגוונים שמסקרים משחקי כדורגל, כממלאים תפקיד מרכזי בהעלאת תופעת האלימות על סדר היום הציבורי ובסיוע להתפתחות מודעות ציבורית החיונית להבנת התופעה והשלכותיה.

2. גישה הסבורה כי באופן הצגת תופעת החוליגניות בכדורגל, מעצימה התקשורת את הסכנה האובייקטיבית לסדר הציבורי, הטמונה בתופעת האלימות.

אחד הממצאים הבולטים של מחקרים שנעשו בנושא זה, מביא לידי ביטוי את העובדה כי חוליגנים נהנים מהחשיפה התקשורתית להם זוכים, ולעיתים אף מנהלים ביניהם תחרות על היקף סיקור התנהגותם האלימה. בהקשר זה נטען כי התקשורת יכולה למלא תפקיד חשוב בריסון האלימות בספורט, במידה והיא משכילה לנתב לאפיקים חיוביים את כמיהתם של אוהדי הכדורגל לפרסום. כך, למשל, קרה בדנמרק, שם הסיקור האוהד רחב ההיקף של קבוצות אוהדים שהתנהגותם ספורטיבית, תומכת ולא אלימה, הפך למודל לחיקוי להתנהגות ראויה בספורט.

השפעתה של התקשורת וחשיבותה בהעברת המסר שקורא להמנעות מאלימות, נידונה בדו"ח שהוגש על-ידי פרלמנט האיחוד האירופי בנושא "אלימות בספורט". בדו"ח הומלץ שהתקשורת תימנע מסיקור סנסציוני הקשורות באלימות אוהדים ותתרכז בקידום עקרון "המשחק ההוגן".

ב. אלכוהול -

מעקב אחר פרסומי התקשורת בבריטניה, מלמד כי ישנה נטייה לקשר בין שתיית משקאות חריפים בצורה מוקצנת, לבין תופעת האלימות בכדורגל. האלכוהול נתפש כקטליזטור להתנהגות אלימה של אוהדים. אולם גם בסוגייה זו לא קיים קונצנזוס: ישנם חוקרים ואנשי כדורגל ברחבי העולם, הטוענים כי למשקאות אלכוהוליים השפעה מינורית, אם בכלל, על התנהגות אוהדי כדורגל. כך, נטען כי למרות תופעת השכרות בדנמרק, התנהגות האוהדים ביציעי מגרשי הכדורגל מאופקת ואינה חורגת מהרצוי.

6. גזענות כביטוי לאלימות בכדורגל

ביטויי גזענות מהווים אינדיקטור נוסף לתופעת האלימות במשחקי הכדורגל כבר שנים רבות. גידופים והתעללות על רקע גזעני הגיעו לשיאם בשנות השבעים והשמונים של המאה הקודמת: בבריטניה, הופנו אמירות גזעניות כלפי שחקני כדורגל מרחבי העולם שגוון עורם כהה, ואשר החלו לקחת חלק במשחקי הליגה האנגלית. בגרמניה ובאוסטריה, מדינות בהן קיימת הזדהות של חלק מאוהדי הכדורגל עם התנועה הניאו-נאצית, הגיעו קבוצות הימין הקיצוני לשיאן ותרמו להעצמת האלימות, בספורט בכלל ובכדורגל בפרט, אגב עשיית שימוש בסמלים נאציים ובמטרה לגרום לתגובה של הלם בקרב הקבוצה היריבה, או כאמצעי התגרות, ללא הקשר פוליטי.

ככלל, ההתייחסות מדינות אירופה לביטויי הגזענות בענפי הספורט השונים, רבת מימדים ומגוונת. ההתייחסות כוללת טיפול במישור הקהילתי, הפעלת סנקציות המעוגנות בחקיקה ותשדירי הסברה, כמו זה שנעשה בהולנד, תחת הסיסמא: "כשהגזענות מנצחת, הספורט מפסיד". ברמה

המעשית, קשה לאמוד הצלחת פעולות מסוג זה, אולם נדמה שאת השינוי שחל בשנות התשעים במגמה ובמימדי תופעת הגזענות, אפשר לזקוף גם לזכות פעולות אלה.

7. נקודות מבט תיאורטיות ומחקריות

למין שנות הששים המאוחרות של המאה הקודמת, החלה להתפתח בבריטניה סוגיית האלימות בכדורגל כתחום מחקר, כשעל נושא זה נכתבו דו"חות, מאמרים וספרים. בין החוקרים והתיאורטיקנים הבולטים שלקחו חלק במלאכת המחקר והכתיבה נהוג למנות את טיילור, קלארק, הול, מארש, ויליאמס, ארמסטרונג ואחרים. כמו כן, זכה הנושא להתייחסות במישור האקדמי – מחקרי, גם במדינות אירופה אחרות, כמו איטליה, גרמניה והולנד. להלן הדו"חות והמחקרים המרכזיים שבהם:

א. דו"ח הרינגטון¹ -

אחד המחקרים הראשונים שעסק בנושא האלימות בכדורגל המודרני. הדו"ח פורסם בשנת 1968, על-ידי ג'ון הרינגטון והוכר כניסיון רציני ראשון לבחון לעומק את התופעה החברתית לעיל. בדו"ח זה הושם דגש על מידת חוסר הבשלות המאפיינת את האוהד, המלווה את משחקי קבוצתו².

ב. דו"ח לנג³ -

פורסם בשנת 1969, על-ידי צוות מחקר שכלל, בין היתר, נציגים מהתאחדות הכדורגל הבריטית, מיניסטרוני הפנים וכוחות משטרה. בראש הצוות עמד ג'ון לנג, סגן נשיא מועצת הספורט דאז. בעת הגשתו, כלל הדו"ח 23 המלצות ליישום אופרטיבי, אגב מתן דגש לשלוש החשובות שבהן:

□ יצירת מסגרת לשיתוף פעולה מקסימלי בין המשטרה למועדוני הכדורגל.

□ קבלה מוחלטת של החלטות שופטי המשחק על-ידי כולם.

□ הסדרת מושבים ביציעי הצופים, אשר יחליפו את יציעי העמידה.

ג. דו"ח קלאודיה רוט⁴ -

כולל ביקורת על נתונים משטרתיים, אשר לטענת רוט, כותבת הדו"ח, הובילו לגירושם או למעצרים של חפים מפשע. בבריטניה נחשב המחקר להתקפה על עבודתה של היחידה הלאומית לשירותים מודיעיניים לפשעים בכדורגל. הדו"ח מדגיש את הצורך בשיתוף פעולה בין – מדינתו למיגור החוליגניזם בכדורגל. כמו כן ממליץ הדו"ח כי רק אחרי שאוהד הורשע בתקיפה או באלימות הקשורה למשחק הכדורגל, תימנע כניסתו או תיאסר נוכחותו במשחקי בית/חוץ של קבוצתו. בסיכום הדו"ח, נעשה ניסיון להפריך את הטענות לפיו ההגבלות הנכפות על חופש התנועה של אוהדי הכדורגל, הינן האמצעי המתאים לריסון תופעת האלימות בענף הכדורגל.

ד. דו"ח טיילור⁵ -

נכתב בעקבות "אסון הילסבורו", שם נרדף לאירוע טראגי שאירע בתאריך ה – 15.4.1989, בו נמחצו למוות 95 מאוהדי קבוצת הכדורגל ליברפול, במהלך משחק בין קבוצתם, לקבוצת נוטינגהם פורסט. בעקבות אסון זה, פרסם השופט טיילור דו"ח שעיקרו עיסוק בסוגיית אבטחת

¹ Harrington report.

² Harrington, J.A. (1968). *Soccer Hooliganism*. Bristol: John Wright.

³ Lang report.

⁴ The Claudia Roth Report.

⁵ The Taylor Report.

הקהל המגיע למשחקי כדורגל ואופן הפיקוח עליו. כרקע לממצאי הדו"ח, יש לציין כי לפני "אסון הילסבורו", כללו טכניקות שהונהגו באנגליה לפיקוח על הצופים, בין היתר, הפרדה בין אוהדי הקבוצות המתחרות ומערכת גידור גבוהה בין היציעים ובינם לבין המגרש.

ככלל, ל"דו"ח טיילור" שני חלקים:

א. "דו"ח הביניים" (או "הדו"ח לקביעת הסדר זמני") - ראה אור בחודש אוגוסט 1989, סמוך מאוד יחסית לאחר "אסון הילסבורו". הדו"ח כולל 43 המלצות והצעות נפרדות שתוכננו והוכנו כך שניתן יהיה ליישמן מיידית בכל מועדוני הכדורגל בבריטניה, כבר בעונת 1989 – 1990. להלן עיקרי הדו"ח:

☒ שקילה מחדש של מסגרת הקיבולת של היציעים/הטרסות בכל המגרשים, מלווה בצעדים אופרטיביים להפחתה מיידית של 15% בקיבולת הקיימת.

☒ בחינת סוגיות האישורים ותעודות הבטיחות הנחוצים לאירוח אוהדים במגרשי הכדורגל.

☒ הקמת סוכנויות ומשרדים, שיהיו אמונים על מתן ייעוץ בנושא אבטחת מגרשי כדורגל.

☒ פיקוח ומעקב על מידת הצפיפות ביציעי המגרשים, הינם באחריות המשטרה.

ב. "הדו"ח הסופי" - פורסם בחודש ינואר 1990 ובו חלק טיילור שבחים למועדוני הכדורגל ולאופן התייחסותם להמלצות "דו"ח הביניים". יחד עם זאת, נתן הדו"ח הסופי ביטוי מחדש לחוסר התקשורת בין אוהדי הקבוצות לרשויות הספורט העוסקות בכדורגל. בנוסף, הציג הדו"ח נקודות ביקורת באשר להעדר מתקנים ראויים עבור האוהדים. כמו כן, הביע טיילור את הסתייגותו מהתנאים הגרועים במגרשי הכדורגל.

באופן כללי, מכיל דו"ח זה 76 הצעות והמלצות ליישום וביניהן:

☒ הפיכת כל מגרשי הכדורגל בכל הליגות הפעילות, לאיצטדיונים בהם כל היציעים מאויישים במושבים, עד לסוף המילניום השני.

☒ הסרת כל היתדות, הדורבנים או הדקרים מהגדרות, אשר תהינה מוגבלות לגובה מקסימלי של 2.2 מ' בלבד.

☒ הצגת חוקים חדשים להתמודדות עם אלימות ותופעות של עבריינות בתוך תחומי האיצטדיון, כולל תופעות של גידופים בעלי אופי גזעני.

בדו"ח, מציין טיילור כי לא קיימת תרופה כללית לכל הבעיות שמקורן בהתנהגות הקהל⁶, אולם לטענתו, צעדים כמו הסדרת מקומות ישיבה באיצטדיונים אשר בהם נהגו בעבר לאכלס יציעים שלמים במקומות עמידה, הינם אחת האפשרויות להתמודדות עם תופעת האלימות. ברמה האופרטיבית, הוביל דו"ח טיילור לאימוץ מספר צעדים בעלי חשיבות להגברת הבטיחות באיצטדיונים באנגליה:

❖ הסרת כל הגדרות ששימשו ליצירת מחיצות בין היציעים למגרשים.

❖ הפיכת כל יציעי האיצטדיונים ליציעי ישיבה בלבד.

❖ סריקת מעברי הכניסות לאיצטדיונים בצורה אוטומטית וסגירתם לאחר כניסת מכסת הצופים המרבית המותרת.

⁶ Taylor, P., Lord Justice (Chairman) (1990). *Inquiry into the Hillsborough Stadium Disaster: Final Report*. London: HMSO.

ה. דו"ח מינסטריון הפנים של אנגליה⁷ -

מעגן בתוכו המלצה לפיה על המשטרה לזנוח את משימת גירוש אוהדים אלימים ולהשאיר בידי הסדרנים. ואכן, ברוח המלצה זו, הסתמן שינוי בשנות התשעים של המאה ה-20, שביטוי במעבר של מועדוני כדורגל מהסתייעות בשוטרים להעסקת סדרנים, לפחות בכל הקשור להסדרת תנועה בתוך המגרשים. זו גם הסיבה העיקרית לירידת יחס אוהדים/שוטרים, מ-1:74 בשנת 1985, ל-1:132 בשנת 1992,⁸ כשאת מקומם של השוטרים תופסים סדרנים המועסקים ע"י המועדונים.

8. פיקוח משטרתי על אלימות במגרשי הכדורגל

הקושי העיקרי של המשטרה הבריטית בהתמודדות עם מעשי בריונות בכדורגל, היה ביצירת ההבחנה בין אוהד כדורגל רגיל לבין חוליגן. קושי זה חייב את המשטרה לפתח מערכת פעילות אופרטיבית חשאית, במטרה לאתר חוליגנים. הערכת המצב של המשטרה הבריטית, הנתמכת נמרצות ע"י התקשורת המקומית, הצביעה על כך שחוליגנים המלווים משחקי כדורגל, שינו את מעמדם מסטטוס של אספסוף לא מאורגן, לכוח בעל יכולת ארגון גבוהה, מעין כנופיה מאורגנת, שהיא בעלת פוטנציאל לגרום לאי סדר.⁹ תפישה זו חייבה את המשטרה להערכות מיוחדות, הכוללת את יישום הצעדים הבאים:

- א. פעילות חשאית, במסגרתה הסתובבו שוטרים בלבוש אזרחי באיצטדיוני הכדורגל. לאותם אנשי משטרה ניתנו זהויות חדשות והנחיות לחיות חיים של חוליגן ולהתמזג בין חוליגנים אחרים.
- ב. פשיטות על בתים בהם, לפי החשד, התגוררו חוליגנים שנמצאו חשודים בהתנהגות אלימה במגרשי הכדורגל. אנשים אלו נעצרו, הואשמו בקשירת קשר לגרימת מהומות או לביצוע מעשי אלימות, נוהלה נגדם חקירה והוגשו נגדם כתבי אישום.
- ג. הכנסת אוהדי הקבוצה המתארכת דרך שערי כניסה, לתוך אזורים נפרדים מאלו ששימשו את אוהדי הקבוצה המקומית. קו פעולה בדלני זה, הודגש יותר ע"י יצירת קו אנושי חוצץ, המורכב מאנשי משטרה המפרידים בגופם בין אוהדי שתי הקבוצות.
- ד. הצבת שוטרים בשערי הכניסה למגרשים, אשר הורשו לערוך חיפוש בתוך חפציהם של האוהדים, במטרה למנוע הכנסה לא חוקית של חפצים מסוכנים.
- ה. שימוש במצלמות נישאות ובטלוויזיה במעגל סגור, אמצעים טכנולוגיים שמידת יעילותם הינה ברמה ההרתעתית, כמו גם באיתור "גורמי סיכון".
- ו. ליווי משטרתי של אוהדים, שכלל לעיתים שימוש בכלבים מאומנים ובשוטרים רכובים על סוסים, ממסילות הברזל ותחנות האוטובוס ועד לפתחי האיצטדיון בו נערך המשחק עצמו. אמצעי זה איפין את אופן עבודתה של המשטרה הבריטית בשנות השבעים ובחלק

⁷ פורסם בשנת 1993.

⁸ Home Office, 1993.

⁹ Armstrong, G. and Hobbs, D. (1994). Tackled from behind. In R. Giulianotti, N. Bonney and M. Hepworth (eds), *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge.

משנות השמונים של המאה הקודמת, אולם החל משנות התשעים, השתנתה הגישה ונעשה שימוש מופחת באמצעי מרתיע זה.

חשוב לציין כי הצעדים המאפיינים את ההיערכות המשטרית המצוינת לעיל, תלויים במשתנים מגוונים ובכללם, גודל הקהל הצפוי להגיע למגרש, הפרופיל של המשחק המדובר, מוניטין אוהדי הקבוצות המעורבות וסדרי העדיפויות של כוח השיטור המקומי. אי לכך, עשויה היערכות המשטרה להשתנות ממגרש כדורגל אחד למשנהו.

9. התמודדות מועדוני הכדורגל הבריטיים עם תופעת האלימות

קבוצות כדורגל בחברה המודרנית מהוות גורמי לכידות וסמלים קהילתיים, פועל יוצא של היותן מקור להזדהות וגאווה עבור אוהדיהן. המסגרת התחרותית בה הן פועלות, משמשת לעיתים כקרקע פורייה להתפתחות קונפליקטים מסוגים שונים. עובדה זו, מחייבת את מועדוני הקבוצות לנקיטת שיטות וצעדים ברמה האופרטיבית, שיהיה בהם כדי לצמצם את תופעת האלימות במגרשים. להלן שניים מהאמצעים הבולטים:

- **שיטת ה"מאתר"** - שיטה בה נעשה שימוש לאורך העונה בליגת העל האנגלית. על-פי שיטה זו, קצין קישור מקומי "מסופח" למועדון כדורגל מסוים ומחזיק, בשלב הראשון, באחריות לזיהוי חוליגנים ולאחר מכן – לפיקוח ומעקב אחריהם. קצין הקישור נלווה לקבוצה במשחקה אל מחוץ למגרשה, כמו גם מסייע לכוח המשטרה המקומי באיתור מתפרעים או אוהדים בעלי פוטנציאל להתנהגות אלימה.
- **דיווח אוהדים על התפרעות חוליגנים** - על אף שאמצעי זה אינו נמנה על האמצעים המקובלים להתמודדות עם תופעת האלימות בכדורגל בבריטניה, הרי שיש מועדוני כדורגל מליגת העל בבריטניה, כמו מנצ'סטר ולידס יונייטד, שבחרו לעשות שימוש באמצעי זה ואף יצרו "קו טלפון" לדיווח של אוהדים על מעשי בריונות של חוליגנים, המתרחשים במגרשים שמשמשים את קבוצותיהם.

10. המישור החקיקתי

נושא הספורט וההתנהגות האלימה המלווה אותו, זכה להתייחסות חקיקתית רחבה ומקיפה בבריטניה. להלן תמצות החוקים העיקריים, הדנים בסוגייה הנידונה במסמך זה:

א. חוק "אירועי ספורט" (1985) -

מגדיר גם נשיאת אלכוהול ברכבות או אוטובוסים, המשמשים להסעת אוהדים אל אירועי ספורט, כעבירה, כמו גם מעניק למשטרה אפשרות לסגור בארים באיזור האיצטדיון, במידה וצעד זה מתברר כנחוץ.

ב. חוק "אוהדי הכדורגל" (1989) -

מציג הנחיות וכללים נוקשים שנועדו למנוע מאוהדים שהורשעו בביצוע עבירות הקשורות בכדורגל, מלנסוע ל"משחקי חוץ" וביניהם – החלת חובת התייצבות בתחנת משטרה בזמן המשחק. החוק גם מסדיר את חובת האוהדים לשאת כרטיסי/תעודות זיהוי/חבר ולהציגם בכל משחק ליגה, גביע, או משחק בינ"ל שנערך באנגליה ובווילס.

ג. חוק "הכדורגל" (1991) -

קובע כי זריקת חפצים לאיזור בו מתרחש אירוע הספורט, שירה גסה, פוגעת או גזענית וכניסה לאיזור המשחק ללא אישור הרשויות, הינן עבירות, כמו גם מעגן את סמכות המעצר השמורה למשטרה, של כל אוהד הנמצא אשם בהן.

ד. חוק "הכדורגל" (עבירות והפרות סדר) (1999) -

מסדיר אפשרות של התקנת תקנות הנוגעות למשחקי כדורגל במסגרות בינ"ל, במידה וקיים יסוד סביר לחשוב שיהיה בהן כדי למנוע אי-סדר או התנהגות אלימה.

ה. חוק "הכדורגל" (הפרות סדר) (2000) -

מתיר לבתי המשפט לאסור על חוליגנים להגיע למשחקי כדורגל, בתוך בריטניה ומחוצה לה, גם אם לא הורשעו בעבירות הקשורות בהפרות סדר במשחקי כדורגל. כמו כן מסדיר החוק הוראות מחמירות לאכיפתו.

11. התאחדות הכדורגל האנגלית והתמודדות עם תופעת האלימות

לצד הטיפול החקיקתי, התאחדות הכדורגל האנגלית הכינה לאחרונה תוכנית ובה קווים כלליים להתמודדות עם תופעת האלימות בכדורגל. להלן עיקרי התוכנית, אשר יישומה מוטל על רשויות הכדורגל השונות:

- הרחקת האוהדים שהורשעו בעבירות אלימות במהלך טורניר הכדורגל "יורו 2000".
- המשך קידום שיתוף הפעולה עם הרשויות הרלוונטיות, אגב מתן דגש על פיתוח המישור הסברתי, הקורא למאבק בחוליגניזם.
- הדגשת חשיבות נשיאת "כרטיס חכם", אשר יכיל את פרטיו של כל אוהד ואוהד, כמו גם את תמונתו.
- יצירת מסגרת של שיתוף פעולה עם המחלקה לתעשייה ומסחר, במטרה להתמודד עם תופעת ספסרות הכרטיסים.

12. הצעות חדשות לבלימת חוליגניזם בכדורגל

לאחרונה, גיבש צוות עבודה בריטי "לענייני הפרות הסדר הקשורות במשחק הכדורגל", שורה של המלצות למיתון וריסון תופעת האלימות, כשלצידן צעדים ואמצעים אופרטיביים. להלן הבולטות שבהן:

- א. הקמת פורום אשר יהיה אמון על תאום אסטרטגיות בנושאים הקשורים בכדורגל.
 - על הממשלה, המשטרה, רשויות הכדורגל והאוהדים לפעול בשיתוף פעולה, על-מנת להתמודד עם אירועים אלימים.
- ב. מתן תפקיד גדול יותר לאוהדים "הוגנים", המגלים רצון לתרום לבלימת האלימות, כמו גם ייחוס חשיבות רבה יותר למעורבותם על-ידי מועדוני הכדורגל השונים.
 - על הממשלה, המשטרה ורשויות הכדורגל, לטפח מסגרת של שותפות עם האוהדים. יחד עם זאת, אוהדים המועדים לפורענות וגורמים לבעיות, יבודדו משאר האוהדים ויינקטו כלפיהם אמצעים קשים.

- ג. עידוד אמצעי התקשורת להרתם למאמץ שמטרתו שינוי תדמיתם והתנהגותם של האוהדים האנגלים.
- הקמת ועדה מייעצת שתדון עם התקשורת האנגלית בנושא הכדורגל המקומי ותפקידו בקידום תדמיות חיוביות, גם של האוהדים.
 - ייסוד צוות מייעץ בענייני תקשורת, שיבחן את יתרונותיהם של מסעות ההסברה ואת השפעתם הפוטנציאלית על התנהגות האוהדים.
- ד. עיצוב מחדש של מועדוני החברים של אגודות הכדורגל האנגליות, במטרה לסנן אוהדים בעלי פוטנציאל ל"התנהגות בעייתית".
- התניית חברות במועדוני כדורגל בעמידה בקריטריונים של התנהגות, כחלק מתהליך סינון קפדני של קבלה.
- ה. יצירת מסגרת לשיתוף פעולה עם כוחות משטרה של המדינות המארחות משחקים, במטרה לקדם אסטרטגיות שיטור דוגי "חיכוך בעצימות נמוכה".¹⁰
- יש לעודד את המשטרה המארחת לאמץ מדיניות הכוללת עבודה מודיעינית, תוך הפחתת המגע בין כוחות השיטור לאוהדי הקבוצות.
 - יש לשקול את אימוץ המודל ההולנדי, הקורא לגישה ידידותית, לצד התנהגות תקיפה ונחושה.
- ו. בחינת ישימות עשיית שימוש בסדרנים אנגלים, גם במשחקי כדורגל המשוחקים מחוץ לגבולות בריטניה.
- ז. חיזוק עבודת מועדוני הכדורגל המקומיים במלחמתם אל מול ביטויי גזענות שונים, כמו גם קידום תשדירי פרסום הקוראים להימנע משנאת זרים.
- נדרשת מסגרת לתאום אסטרטגיות, במטרה להלחם בתופעות שנאת הזרים ובהתנהגות הנגועה במאפיינים של גזענות.
 - על מועדוני הכדורגל לערוך מעקב באשר למספר המעצרים, כמו גם למספר המסולקים ממגרשי הכדורגל, בגין התנהגות גזענית.
 - יש להגדיל את התמיכה הפיננסית בתוכניות ובמסעות הסברה אנטי-גזעניים.
 - מועדוני הכדורגל נדרשים לשקול יצירת מנגנון ביקורת על חלוקת כרטיסים, כאמצעי הרתעה נגד אוהדים שהתנהגותם אינה ראויה.
- ח. פיתוח יוזמות להכרה בערכים של "כדורגל עממי", כמו גם בחינת מדיניות הספורט של הרשויות המקומיות ביצירת תוכניות קהילתיות בכדורגל.
- יש לפתח מדיניות ספורט ברמת הרשויות המקומיות.
 - יש לעודד את מחלקות הממשלה לממן יוזמות בתחום הכדורגל.
 - המועדונים נקראים ליצור תוכניות קהילתיות שעיקרן פיתוח שותפויות עם הקהילות המקומיות.

¹⁰ הכוונה היא לנקיטה בצעדים המחייבים מינימום מגע בין כוחות השיטור לאוהדים.

13. סיכום

"המודל הבריטי", אשר שימש את הרשויות להקטנת ממדי האלימות בכדורגל, הינו ברובו ראקטיבי ולא אקטיבי באופיו וכולל, בין היתר, מערך שיטור מתוחכם, טכניקות מעקב ופיקוח, הפרדה בין קבוצות אוהדים, הגבלות על שתיית משקאות אלכוהוליים וכד'. ככזה, הוכיח את עצמו "המודל הבריטי", לא רק כמסוגל להתמודד בהצלחה לא מבוטלת עם תופעת האלימות בכדורגל, אלא גם, למשל, כקטליזטור לצמיחת אמינותו של הכדורגל האנגלי כתחום השקעה, דבר שבא לידי ביטוי, בין היתר, בהחלטתן של קבוצות מקומיות לצאת בהנפקות חדשות בשוק המניות, במטרה לנצל את פוטנציאל הרווחים שלהן.

יחד עם זאת, יש הטוענים ש"המודל הבריטי" הינו בגדר "פתרון פשטני לתופעה בעייתית ומורכבת", בהיותו נעדר שיטות לביעור נגע האלימות. לשיטתם, התמודדות עם תופעה זו מחייבת נקיטת צעדים נוספים, שיביאו לידי ביטוי את הצורך בהעמקת המעורבות של מועדוני הכדורגל בריסון התנהגותו של אותו "מיעוט" שמגלה נטייה לאלימות. צעדים אלו יכולים שיהיו, למשל, יצירת פורומים מקומיים לאוהדים, דרכם יוכלו מנהלי המועדונים לקיים ערוץ תקשורת יציב ויעיל עם האוהדים.

על כל פנים, המודל לעיל, על יתרונותיו ומגרעותיו, מציע מסגרת להתמודדות עם תופעת האלימות במשחקי כדורגל המשוחקים באנגליה. להתנהגות אלימה, המלווה את משחקיהן של קבוצות אנגליות במדינות אירופה האחרות, עדיין לא נמצא פתרון הולם.

14. רשימת מקורות מידע

א. חקיקה:

Home Office Guidance on Football – related legislation, Hoc 34/2000.

1. Sporting Events (Control of Alcohol) Act 1985.
2. Football Spectators Act 1989
3. Football Act 1991.
4. Football (Offences and Disorder) Act 1999.
5. Football (Disorder) Act 2000.

ב. ספרים:

1. מירה פרבשטין, אלימות בכדורגל כתופעה רב ממדית, חיפה, אוניברסיטת חיפה, 1987.
2. Murphy, Williams & Dunning, **Football on Trial: Spectator Violence and Development in the Football World**, London & New York, Routledge, 1990.
3. Richard G. & Norman B. & Hepworth. **Football, Violence and Social Identity**, London and New York, Routledge, 1994.

ג. מאמרים:

1. Adang, O. "Football violence and police measures". In T. O'Brien (ed), **European Conference on Football Violence**. Preston: Lancashire Polytechnic, 1987.
2. Armstrong, G. and Harris, R., "Football hooligans: Theory and evidence". **Sociological Review** , 39 (3): 427-458, 1991.
3. Carroll, R. "Football hooliganism in England". **International Review of Sport Psychology**, 15: 77-92, 1980.
4. Colaers, C. and Limbergen, K. van, "The development of football violence as a social problem". In T. O'Brien (ed), **European Conference on Football Violence**. Preston: Lancashire Polytechnic.
5. Pearton, R (1986). "Violence in Sport and the Special Case of Soccer Hooliganism in the United Kingdom". In C.R. Rees and A.W. Miracle (eds), **Sport and Social Theory**. Champaign, Illinois: Human Kinetics.

ד. מחקרים:

1. הלל רסקין, "אלימות בספורט – ביטויים ודרכי התמודדות", החינוך הגופני והספורט, עמודים 22-24, 1995.
2. שלמה ערד, "התנהגות קהל במופעי ספורט ובידור", סקירה חודשית: ירחון לקציני צה"ל, ינואר 1984, 32-39.
3. King, Anthony. Outline of a Practical Theory of Football Violence, **The Journal of the British Sociological Association**, Solihull, 1995.

ה. פגישות ושיחות:

1. מר אורי אפק, יועץ ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא האלימות בספורט.
2. מר עדו נבו, דוקטורנט בחוג למדע המדינה, האוניברסיטה העברית בירושלים.

ו. כתבות וקטעי עיתונות:

1. Tim Jones, "Generals of Football Violence Go to Jail", **The Sunday Times**, 9.12.2000.

ז. דו"חות:

1. Harrington report, 1968.
2. Lang report, 1969.
3. The Claudia Roth Report.
4. The Taylor Report, 1989.
5. Home Office, 1993.

ח. אחר:

1. <http://www.sirc.org/publik/fvtackle.html>
2. <http://proquest.umi.com>
3. www.parliament.uk
4. www.homeoffice.gov.uk
5. New Proposals to Tackle Football Hooliganism, News Release, Home Office.